חידושי הרי"מ על התורה — חג השבועות

עיקר חיות האדם תורה ותפלה. וכמאמר העולם. וא' בלי הב' אי אפשר וע"י התפלה יכולין ללמוד. וזה מה שקורין מגילת רות בשבועות להראות כנ"ל כי עיקר חדושות דוד המלך ע"ה הי' ע"י התפלה כמ"ש ואני תפלה. והיינו כל האדם. כי אם חסר לאדם איזה דבר יתפלל להקב"ה. ואם יהי' טוב לאדם יתן שבח והודי' להשי"ת. וזה תפלה שקורין רות שהוא תולדת דוד עם תורתינו הקדושה. ושנים כאחד טובים:

כתיב לא יוכל העם לעלות כי אתה העדות כו' ואינו מובן שיחלוק משרע"ה על השי"ת אולם באמת זה הי' תפלה שהתפלל משרע"ה שיהי' כן. שלא יוכלו לעלות כו' היינו שמאמר השי"ת יהי' עליהם כחומש ממש לבל יוכלו באין אופן:

כתיב אנכי ד' אלקיך כו' ודרשו רז"ל והובא ברש"י ליתן פתחון פה. לי צוית ולא להם ולכך כתב בלשון יחיד ע"ש ואינו מובן כי וודאי עשרת הדברות לכל ישראל נאמרו ולא למשה בלבד. גם לשון פתחון פה אינו מובן. אם הכוונה רק למשה מה פתחון פה. ומה הי' חטא באמת. אמנם נראה באמת לשון אנכי כו' הוא למשרע"ה אולם כאשר ישראל הם באחד באחדות גמור ומשה הוא רבם א"כ הדיבור למשה הרי להם כי אחד הוא ומה חילוק ואף שאמר למשה הרי הוא לכל הדביקים בו והם היו דבוקים במשרע"ה. אבל כשהם חוטאים ח"ו א"כ נתפרד החיבור שלהם ואין משרע"ה רבם כיון שאין אחדות ביניהם ע"י החטא כנ"ל וא"כ שפיר אין הדיבור להם כלל אמנם חטא הוא עדיין מה שנתפרדו שעי"ז פרקו עול הציווי מעליהם כנ"ל אבל גוף הציווי אין עליהם חטא ואינו חמור כמו חטא ע"ז והיינו ליתן פתחון פה שהוא ית' הניח ע"פ שלא יהא נקרא חטא ע"ז ממש כנ"ל:

כתיב ההר עשן כו' העשן הזה הי' כדי לנקר עיני האומות שהי' יודעין מכ"ז והי' נותנין עין רעה ע"י הקנאה והשנאה לזה הי' עשן כדי לנקר עיניהם שלא לראות כדי שלא יהי' קיטרוג על ידם. גם בלעם הרשע עינו הרע העשן ניקר:

כתיב רואים את הקולות כו' ואינו מובן מה ראי' שייך בקולות ע"ש אולם חכז"ל אמרו דמכירין בט"ע דקלא ופי' קול מלבד הדיבור וההיכר אינו בחיתוך הדיבור רק בקול. והיינו רואים שאמרו חכז"ל אין פרצופיהן דומות כו' כי פרצוף פעם ניכר ע"ש הפנימיות שבאדם וכן בקול ישראל מכירין בשמים שהוא הקול קול יעקב וזה ההיכר בקול ולא בלשון הדיבור רק בזה הקול שהוא עיקר המכיוון ומזה בא הטב"ע דקלא. מה שגם הגוים כן זה בא ממילא וזה רואים את הקולות שע"י הקול הכירו בטב"ע גוף המכיוון כנ"ל:

איתא בש"ס מושבע ועומד מהר סיני שקבלו בשבועה והקשו בתוס' אם לא הי' מקיימין התורה הי' עוברין השבועה ג"כ ומה שייך בזה שבועה ע"ש אולם כתיב נשבעתי ואקיימה כו' והיינו כי ע"י השבועה מקיים הענין. והיינו כי ענין השבועה שכל הז' מדות שבאדם ורצונו הם בדבר הזה שיהי' כן

וע"י שהוא עיקר חיות האדם חל ש"ש וע"י שמבררין בכל המדות שיהי' כן ועי"ז ואקיימה שנשאר היטב כן בלב האדם כנ"ל. וזה הי' מיציאת מצרים עד קבלת התורה שבירורו כל המדות בפרטות לקבל התורה בכל חיות שבאדם וזה השבועה של קבלת התורה. ולא קשה קו' התוס' ששבועה זו הועילה לקיים התורה כנ"ל. וע"ז לא תשא את שם ד' כו' כיוון שחל ש"ש על השבועה שהוא כל חיות שבאדם כנ"ל והעולם נזדעזע ממילא שהשבועה לאמת ולברר היטב כקבלת התורה ונותנת ממילא חיות בכל העולמות וסמוך שבת ללאו דלא תשא כי גם על שבת חל ש"ש כמ"ש בזוה"ק מה שבת שמא דקוב"ה והוא שלום ששבת הוא שלימות הששה ימים והוא ענין שבועה כנ"ל והבן:

בהלל הגדול לא כתיב הודי' על מתן תורה והטעם דהנה מצוות לא ליהנות ניתנו אף דמ"מ יש הנאה ושמחה בקיום המצוה עכ"ז גם הנאה ושמחה זו מצוה היא. מצוות לא ליהנות ניתנו כמ"ש רש"י ז"ל לעול על צואריהם ניתנו והודי' שייך רק במה שיש הנאה לאדם:

כתיב ביום הזה באו מדבר סיני כו' פרש"י ז"ל בלב יחד כאיש אחד וזה הי' הכנה. לקבלת התורה להיות אהבה בתוך לבות בנ"י וכענין שאמרו חכז"ל איזה דרך טובה כו' עין טובה שהוא שמח בטובת חבירו ואף שחסר לו זה הטובה. ומה הועיל מ"ש וכל העם רואים כו' כי אף שהי' בתוך בנ"י אנשים פשוטים שלא הי' יכולין לראות עכ"ז ע"י עין טובה שהי' שמח במה שחבירו יכול לראות הטוב ההוא. עי"ז גם הוא יכול לראות כעין חבירו כיון שהם כאיש אחד בלב א' כנ"ל ואין יכול לבוא לידי מדה זו רק בשכל אחד אינו נפרד רק תוך כללות בנ"י ולהיות האדם כמדבר הפקר ואינו חשוב רק שהוא בתוך כנס"י שהם יקרים כמ"ש האריז"ל לקבל ע"ע קודם התפלה מצות ואהבת לרעך כמוך כו' כי בלא זה שהאדם תוך כנס"י איך יכול להתפלל להשי"ת בצד מה. וע"י שכל בנ"י הם אחד עי"ז כל הרצונות שבאדם עצמו מכוונים למקום אחד. ולעיקר המכיוון. גם החני' כאיש אחד גם זה מהשי"ת וכן כל המצוות מסייעין לאדם שיהי' כל אלה ושיוכל לקיים המצוה והי' זה הכנה לקבלת התורה ומסתמא גם עתה מתעורר בכל שנה ושנה בר"ח סיון שבאים לזו המדרגה לחני' הנ"ל שיהי' הכנה כנ"ל שדברים קיימים לעד:

ובדברי חז"ל נקרא יו"ט של שבועות עצרת ובתורה אינו כן רק נקרא שבועות. וצריך טעם. ופי' עפ"י מ"ש הרמב"ן ז"ל טעם שמיני עצרת שנקרא ע"ש עצירת המלאכה כיון שז' ימים הקודמים הי' בהם ג"כ קרבן מוסף כמו בשמיני עצרת ואין הוספה עליהם בשמיני רק האיסור מלאכה ולכך נקרא ע"ש זה ע"ש. והנה ביו"ט של שבועות הי' קרבנות של שתי הלחם מלבד הוספה זו של איסור מלאכה ולכך לא נקרא ע"ש עצרת. ולכך עתה שאין קרבן בעו"ה נקרא היו"ט עצרת שזהו כל ההוספה כנ"ל וכן כל הי"ט נקראים ע"ש הוספה שיש ביו"ט הזה. בחג המצות ובסוכות וכן כאן כנ"ל. ולכך נקרא בשם עצרת. וקראו כן כדי לרמוז שאף עתה שאין שתי הלחם מ"מ כל הארות שהי' אז בשתי הלחם עדיין הם בכל שבועות שבכל שנה ושנה. ואף שהוא עצרת היינו שאין עתה רק הוספות איסור מלאכה עכ"ז נקרא בשם שבועות ג"כ: